

توسعه اقتصادی

مؤلفین:

مایکل پی. تودارو
دانشگاه نیویورک و انجمن جمعیت
استفن سی. اسمیت
دانشگاه جورج واشینگتن

مترجم:

دکتر وحید محمودی
(عضو هیأت علمی دانشگاه تهران)

انتشارات نگاه دانش

سرشناسه	تودارو، مایکل پی. Todaro, Michael P.
عنوان و نام پدیدآور	توسعه اقتصادی / مولفان مایکل پی. تودارو، استیفن سی. اسمیت؛ ترجمه وحید محمودی
مشخصات نشر	تهران: نگاه دانش، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری	۵۸۴ ص: مصور
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۵۷-۱۹۴-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	Economic development, 10th ed, 2009
یادداشت	عنوان اصلی: کتابنامه به صورت زیرنویس
موضوع	رشد اقتصادی
موضوع	کشورهای در حال رشد -- سیاست اقتصادی
شناسه افزوده	اسمیت، استیفن سی.
شناسه افزوده	Smith, Stephen C
شناسه افزوده	محمودی، وحید، مترجم
رده‌بندی کنگره	۱۲۱۱ / ۹ ت ۹ / ت ۸۲ HD
رده‌بندی دیویی	۳۳۸/۹۰۰۱۲۲
شماره کتابشناسی ملی	۲۹۲۸۰۲۱

این اثر ترجمه‌ای است از:

Economic Development (Tenth Edition)

By Michael P. Todaro

and

Stephen C. Smith

Publisher: PEARSON, 2009

انتشارات نگاه دانش

توسعه اقتصادی	♦ نام کتاب
مایکل تودارو - استیفن اسمیت	♦ مؤلفین
دکتر وحید محمودی	♦ مترجم
اصلاح قودجانی	♦ ویراستار علمی
نگاه دانش	♦ ناشر
سپیدامهر	♦ سرویس‌نگاری و صفحه‌آرایی
محمد رضا پورشرعاع	♦ طراح جلد
اول - ۱۳۹۱	♦ نوبت چاپ
جلد ۱۰۰۰	♦ تیراژ
۱۲۵۰۰ تومان	♦ قیمت
باختر - شاهین - چاوش	♦ لیتوگرافی / چاپ و صحافی
۹۷۸-۹۶۴-۱۵۷-۱۹۴-۰	♦ شابک

مق چاپ محفوظ و مخصوص نشر است.

انتشارات نگاه دانش: انقلاب - پ ۱۴ فروزین - ساختمان ناشران پلاک ۲۷۱ - طبقه ۲ - واحد ۴

تلفن: ۶۶۹۵۴۸۹۷ - تلفکس: ۶۶۴۸۶۱۵۴

یادداشت

کتاب حاضر نظریه‌های اقتصادی را در قالب مباحث سیاستی ارائه می‌دهد و نشان می‌دهد که چگونه نظریه‌ها و مطالعات کاربردی مرتبط با مسائل و دغدغه‌های کشورهای در حال توسعه است. نویسندگان با ارائه مثال‌های واقعی از کشورهای مختلف به تحلیل و ارزیابی برنامه‌ها و سیاست‌های اقتصادی می‌پردازند.

از نقاط قوت این کتاب جامعیت، بیان شیوا و قابل استفاده برای دانشجویانی است که حتی اطلاعات عمیقی از نظریه‌های اقتصاد متعارف ندارند. این کتاب منبع اصلی درس توسعه اقتصادی در مقطع کارشناسی و بعضاً کارشناسی ارشد در غالب دانشگاه‌های معتبره دنیا است.

کتاب اصلی از سه بخش تشکیل شده است. بخش اول اصول و مفاهیم (شامل چهار فصل)، بخش دوم مشکلات و سیاست‌های داخلی (شامل هفت فصل) و بخش سوم معضلات و سیاست‌های بین‌المللی و کلان (شامل پنج فصل). به دلیل حجم بالای کتاب اصلی، کتاب حاضر صرفاً ترجمه بخش‌های اول و دوم (یازده فصل) است. امید است بخش سوم را در مجلد دیگری منتشر نماییم. البته لازم به توضیح است که معمولاً بخش سوم در دانشگاه‌های اقتصاد در دروس مالیه بین‌الملل و تجارت بین‌الملل تدریس می‌گردد.

در پایان لازم می‌دانم از ویراستار محترم جناب آقای اصلان قودجانی و همکاران محترم دکتر عزت‌الله عباسیان و دکتر وحید ماجد که در بازخوانی این اثر یاریگر بنده بودند سپاسگزاری نمایم. همچنین از مدیریت محترم نشر نگاه دانش و همکاران زحمت‌کش ایشان بالاخص خانم سهیلا مرادی نیز سپاسگزارم.

از تمامی همکاران محترم و علاقمندانی که این اثر را مطالعه می‌کنند استعفا دارم هرگونه نقد و نظر اصلاحی دارند برای اینجانب ارسال دارند (vmahmodi@ut.ac.ir) تا در چاپ‌های بعدی لحاظ گردد.

وحید محمودی

مهرماه ۱۳۹۱ - تهران

پیشگفتار

دهمین ویرایش کتاب «توسعه اقتصادی» حاوی تازه‌ترین اندیشه‌های اقتصاد توسعه است. این کتاب، مضامین ویرایش‌های قبلی را متناسب با شرایط روز دنیا ارایه کرده و موضوعات روز - از قبیل اهداف توسعه هزاره، خاستگاه‌های توسعه تطبیقی، شکست تکمیل‌کنندگی و هماهنگی، حوزه تشخیص رشد، راهبرد صنعتی‌شدن، راهبردهای جدید برای کاهش فقر، رویکرد قابلیت به رفاه، نقش سلامت، عقاید جدید درباره نقش شهرها، ویژگی‌های اقتصادی و مزایای تطبیقی سازمان‌های غیرحکومتی در توسعه اقتصادی، مباحث نوظهور در محیط زیست و توسعه، و اقتصاد تأمین مالی خرد - را بررسی کرده است. کتاب حاضر همچنین به شرایط بین‌المللی توسعه از قبیل سرعت پایانی‌شدن و ظهور چین، ادامه بحران در حوزه صحرای آفریقا، مناقشه مداوم بر سر تأمین اعتبار برای خلاصی از بدی‌های گذشته و کاهش فقر نیز می‌پردازد. چون دیدگاه‌ها بر حسب اهمیت سرفصل‌ها در اقتصاد توسعه با هم فرق دارند، نحوه ارایه مطالب را طوری تنظیم کردیم که مدرسان اقتصاد بتوانند با آزادی عمل مطلوبه به انتخاب مباحث کلاسی خود اقدام کنند.

مخاطبان

این کتاب برای استفاده در دوره‌هایی تنظیم شده است که به اقتصاد توسعه در آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین و نیز کشورهای «در حال گذار» در اروپای شرقی و جمهوری‌های سابق شوروی - یعنی کشورهایی که امروزه با عنوان در حال توسعه طبقه‌بندی می‌شوند - مربوط باشد. اصول اساسی علم اقتصاد که به شناخت مشکلات توسعه مربوط هستند با حروف سیاه برجسته شده و در متن در جای مناسب توضیح داده شده‌اند. آن اصول همچنین در واژه‌نامه تفصیلی در پایان کتاب تعریف شده‌اند.^۱ بنابراین کتاب می‌تواند در دوره‌های توسعه مقطع کارشناسی - که دانشجویانی از رشته‌های مختلف در آن حاضر می‌شوند - بسیار مفید واقع گردد. قلمروی مطالب کتاب به اندازه کافی جامع و دقیق هست که کلیه نیازهای دانشجویان کارشناسی و برخی از دانشجویان کارشناسی ارشد در حوزه توسعه را برآورده سازد.

شیوه کتاب

کتاب توسعه اقتصادی در ابتدا با تلاش پنج سالت استاد توپارو به هنگام زندگی و تدریس در آفریقا و نیز دو دهه سفرهای طولانی در آمریکای لاتین و آسیا - به عنوان مدیر بنیاد راکفلر^۲ و سپس استاد اقتصاد دانشگاه نیویورک - شکل گرفت. این تجربه‌ها به تهیه و بهبود محتوای کتابی انجامید که از لحاظ شیوه، تنظیم و آموزش مطالب در متون توسعه بی‌همتاست و مهم‌ترین نوآوری‌های آن عبارتند از:

۱. اقتصاد توسعه را با مجموعه کاملی از قرانن مشکلات اساسی از قبیل فقر، نابرابری، رشد جمعیت، تخریب محیط زیست و درجاماندن روستا آموزش می‌دهد و الگوها و مفاهیم انتزاعی و صوری را نیز - نه به تنهایی - بلکه برای تشریح مشکلات توسعه در بنیای واقع به کار می‌گیرد.
۲. رویکرد معطوف به مشکل و سیاستگذاری را در پیش می‌گیرد زیرا یکی از اهداف اصلی دوره‌های اقتصاد توسعه، پرورش توانایی‌های دانشجو برای درک مشکلات اقتصادی زمان حال در کشورهای در حال توسعه و دستیابی به توانایی قضاوت مستقل و آگاهانه به همراه نتیجه‌گیری‌های سیاستی درباره راه‌حل‌های احتمالی آن مشکلات است.

^۱ complementarities and coordination failure

^۲ growth diagnostics

^۳ برای کاستن از حجم کتاب، آن واژه‌نامه تفصیلی را در ترجمه حذف کردیم - م. ن.

^۴ Rockefeller Foundation

۳. بهترین داده‌های موجود از آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین را در کنار ابزارهای تحلیلی مناسب به کار می‌گیرند تا متداولترین مشکلات توسعه را شرح دهد. هر چند وقتی با کشورهایی مانند هندوستان، بنگلادش، چین، فیلیپین، کنیا، بوتسوانا، مصر، نیجریه، برزیل، مکزیک و گواتمالا سر و کار داشته باشیم، دامنه و اندازه این مشکلات با هم فرق می‌کند اما در هر حال اکثر آن کشورها با مشکلات توسعه‌ای مشابهی دست و پنجه نرم می‌کنند که مثلاً می‌توان به شیوع فقر و نابرابری زیاد در توزیع درآمد و ثروت، زیاد بودن رشد جمعیت کم بودن نرخ باسوادی، مشکلات سلامت، بیکاری زیاد و اشتغال ناقص در شهرها، و اوضاع حائز ارز پرداخته‌ها و بدهی‌های خارجی اشاره کرد.

۴. به تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه اشاره کرده، آنها را نه تنها به مثابه دولت‌های ملی مستقل، بلکه از لحاظ روابط با دیگر و نیز تعامل با ملای شرقی و در نظام اقتصادی جهانی بررسی می‌کند.

۵. لزوم رفع مشکلات توسعه و کمتر توسعه یافتگی^۱ را از منظر نهادی و ساختاری و نیز رویکرد بازار ذکر کرده، اصلاحات مناسب در این زمینه از نوع اصول اقتصادی، نظریات و سیاست‌های مورد پذیرش عموم را ارایه می‌کند. به این ترتیب سعی می‌شود که نظریات مناسب با تحلیل‌های نهادی واقع‌گرایانه پیوند داده شوند.

۶. توسعه و کمتر توسعه‌یافتگی را در هر دو زمینه داخلی و بین‌المللی بررسی نموده، به افزایش وابستگی متقابل اقتصادی جهانی در حوزه‌هایی مانند غذا، انرژی، منابع طبیعی، فناوری اطلاعات و جابجایی منابع مالی اشاره می‌کند.

۷. مشکلات اقتصادی، اجتماعی و نهادی کمتر توسعه یافتگی را به عنوان موضوعاتی درهم تنیده و مستلزم روش‌های هماهنگ با راه حل‌های آنها در مراتب محلی، ملی و بین‌المللی معرفی می‌کند.

ساختار و جهت‌گیری

کتاب در سه بخش اصلی تنظیم شده است. بخش اول به ماهیت و معنای توسعه و کمتر توسعه یافتگی - و نشانه‌های آن در کشورهای در حال توسعه - متمرکز است. پس از بررسی تجربه رشد تاریخی کشورهای توسعه یافته فعلی و تعیین میزان تناسب آن تجربیات با شرایط کشورهای در حال توسعه امروز، به مرور چهار نظریه معروف توسعه پرداخته و الگوهای جدید توسعه بررسی می‌شوند.

بخش‌های دوم و سوم به مضامین و سیاست‌های اصلی توسعه در دو حوزه داخلی و بین‌المللی مربوط است. سرفصل‌هایی مانند رشد اقتصادی، فقر و توزیع درآمد، جمعیت، مهاجرت شهری شدن، فناوری، توسعه کشاورزی و روستایی، محیط زیست آموزش سلامت تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی، مشکلات بدهی‌های هنگفت کمک‌های خارجی، سرمایه‌گذاری خصوصی خارجی؛ و نقش بازارها، دولت و سازمان‌های غیرحکومتی در توسعه اقتصادی مورد اشاره قرار می‌گیرند. در نهایت کتاب با نگاهی به آینده و مباحث مهم نوظهور در توسعه اقتصادی پایان می‌پذیرد.

در هر سه بخش سؤالاتی بنیادین مطرح شده است: کدام نوع توسعه مطلوب‌تر است؟ کشورهای در حال توسعه چگونه می‌توانند به تنهایی یا بهتر از آن، با همکاری یکدیگر، به اهداف اقتصادی و اجتماعی مورد نظر دست پیدا کنند و اصلاحات یا کمک‌های مناسب و مفید تعداد بیشتری از کشورهای توسعه یافته - چنان دستاوردی ممکن خواهد بود؟

مطالعات موردی

برای آنکه دانشجویان با مطالعات موردی روزآمد آشنا شوند، ۱۵ مطالعه موردی ژرف‌نگر^۲ در انتهای فصل‌ها ارایه شده‌اند. مطالعه موردی در هر فصل، بازتاب و شرح موضوعات ویژه تحلیل شده در آن فصل است.

^۱ underdevelopment

^۲ in depth

تازه‌های ویرایش دهم

کتاب توسعه اقتصادی در ویرایش دهم تا حد زیادی با مطالب جدید - که برگرفته از جدیدترین و اثرگذارترین کارهای این حوزه بوده است - روزآمد شده است. در سراسر کتاب نظریات پیشتاز و شواهد مهم درباره توسعه را به شیوه‌ای بدیع و قابل درک معرفی کرده‌ایم. پیشرفت‌های مهم در رویکردهای توسعه اقتصادی در چند سال گذشته - از قبیل نقش نهادها و نابرابری در حوزه تشخیص توسعه و رشد تطبیقی بلندمدت - در این ویرایش جایگاه سزاواری یافته است. داده‌های کلیه فصول و مطالعات موردی روزآمد هستند.

مطالب کتاب در ۱۶ فصل تنظیم شده است (فصل پایانی نتیجه‌گیری است که موضوعات جدید را به اختصار بررسی می‌کند) به طوری که کل متن را می‌توان در قالب یک دوره ۱۵ هفته‌ای ارائه نمود. با این حال اکثر فصول به حد کافی دارای جزئیات و پوشش موضوعات هستند که مدرس بتواند تعداد کمتری از آنها را در یک دوره تدریس کرده و در عوض سرفصل‌های آن فصول را با دقت و تشریح بیشتر درس دهد. الگوها به شکل درآورانه و گام به گام مطرح شده و متن هیچگاه از هدف فراهم آوردن شناخت دقیق و واقعی از دنیای در حال توسعه و چالش‌های توسعه اقتصادی در آن بی‌نی دانشجویان دور نمی‌شود.

اکثر فصول مطالبی جدید در بر دارند که حاکی از پیشرفت‌های اخیر در حوزه توسعه بوده و برخی از مطالب موجود نیز در صورت تناسب به آنها اضافه شده است. بعضی از بخش‌های جدید و تغییرات قابل ذکر در ویرایش دهم عبارتند از:

- فصل ۱ به طور جامع به بررسی اهداف توسعه ارائه شده داده‌های روزآمد درباره پیشرفت آن اهداف و مروری اجمالی درباره برخی از انتقادات مرتبط با تدوین سیاست‌های توسعه به شکلی بسیار متمرکز بر آن اهداف را بیان می‌کند. معنای توسعه به دقت یا توسل به چارچوب آماری سز یعنی «تبدیل قابلیت‌ها به کارکرد» تشریح گشته و دستاوردهای جدید در مورد رابطه بین شادی، احساس رضایت و درآمد ارائه شده است.

- فصل ۲ که مربوط به توسعه اقتصادی تطبیقی است در ویرایش دهم تا حد زیادی بازنویسی شده است (هرچند همچنان ماهیم اصلی فصول ۲ و ۳ از ویرایش هشتم را - قبل از آنکه از فصول در ویرایش نهم ادغام شوند - در بر دارد). قسمت جدید و مهمی درباره حاشیگام‌های توسعه تطبیقی که چارچوبی یکپارچه و قابل درک دارد به ارائه تحقیقات جدید در مورد کارکردهای ریشم‌های نهادها و نابرابری در تبیین پیامدهای توسعه‌ای در دوره کاملاً بلندمدت می‌پردازد. تحقیق دارون عجم اورغلو، سیمون جانسون، جیمز رابینسون، استانی انگرمن و کنت سوکوفوف^۱ بررسی می‌شود. آن فصل همچنین به مطالعه موارد متعددی می‌پردازد که مایه تفاوت مناطق در حال توسعه - به ویژه تفاوت‌های شدید بین آسیا و حوزه صحرای آفریقا - محسوب می‌شود اما در عین حال درباره ۱۰ موضوع مشترک بین مناطق پرتعداد و کمدرآمد از دنیای در حال توسعه نیز که مبنای توسعه اقتصادی و همانندی آن هستند بحث می‌کند.

- فصل ۳ که چهار رویکرد شناخته شده در مطالعه توسعه اقتصادی را مرور می‌کند با سه ضمیمه برای مدرسان ارائه می‌یابد که قصد دارند بیشتر به رشد اقتصادی بپردازند. اولی به بررسی منابع رشد (قبلاً ضمیمه فصل ۲ بود) دومی به آزمون الگوی سولو^۲ (قبلاً در ویرایش نهم ضمیمه فصل ۳ بود) و سومی به مرور اجمالی رویکرد رشد درونزا با معرفی الگوی رومر^۳ (که قبلاً بخشی از فصل ۴ بود) مربوط می‌شوند. بخش عمده این فصل، برای آن دسته از مدرسان که قصد دارند الگوهای رشد اقتصادی را کمتر تدریس کنند به بررسی الگوی هارود - دومار^۴ پرداخته افکار و ساختار اصلی الگوی سولو را تشریح می‌کند.

^۱. capabilities to function

^۲. Daron Acemoglu, Simon Johnson James Robinson, Stanley Engerman, and Kenneth Sokoff

^۳. Solo

^۴. Romer

^۵. Harrod- Domar

- فصل ۴ به معرفی مقدماتی الگوهای شناخته شده معاصر درباره توسعه و کمتر توسعه‌یافتگی اختصاص داشته، بیشتر به شکست هماهنگی اشاره کرده و در این ویرایش قسمت مختصری درباره چارچوب «توسعه اقتصادی به مثابه خودشناسی» اثر ریکاردو هاوزمن و دانی رودریک^۱ را در برنارد که بر نقش آثار بیرونی اطلاعات تأکید می‌کند. آن فصل (تشخیص رشد) - از هاوزمن و رودریک و آندره و لاسکو^۲ - را نیز که در چند ساله اخیر اثر چشمگیری بر تفکرات عملی توسعه گذاشته است معرفی می‌کند. البته این فصل را می‌توان بدون مشکل از فهرست مطالب درسی دوره توسعه حذف نمود.

- فصل ۵- درباره فقر، نابرابری و توسعه - جایگاه محوری خود در کتاب را حفظ کرده است. آن فصل شامل معرفی مختصری از مفهوم فقر مزمن، آخرین پیشرفت‌های حاصل شده در کاهش فقر جهانی و داده‌های گسترش فقر طبق معیارهای مختلف در چند کشور در حال توسعه است. مطالعه موردی این فصل درباره بانک گرامین^۳ (که به همراه بنیانگذار آن - محمد یونس - جایزه نوبل سال ۲۰۰۶ را دریافت کرد) روزآمد شده و بسط یافته است.

- داده‌ها و مطالعات موردی فصل پای پر طرفدار درباره جمعیت (فصل ۶) و مهاجرت شهری و نقش شهرها (فصل ۷) کاملاً روزآمد شده‌اند.

- فصل ۸- درباره سرمایه انسانی (آموزش و سلامت) - مشتمل بر قسمت جدیدی در مورد تلاش‌های مبارزه با «بیماری‌های حارهای مغفول»^۴ بوده و مطالعه موردی جدیدی ژرف‌کاوی نامی درباره برنامه تأثیرگذار پروگرام - ایدز - در برنارد که به آموزش سلامت و تغذیه در مکزیک اختصاص داشته است.

- فصل ۹ درباره کشاورزی، به بررسی مباحث مختلف توسعه کشاورزی در نظام‌های اقتصادی سنتی کشاورزی می‌پردازد که در درجه اول در حوزه صحرای آفریقا دیده می‌شود. نظام‌های اقتصادی که در حال گذار هستند اما فقر آنها عمدتاً به دلیل بخش کشاورزی است عمدتاً در آسیا دیده شده و نظام‌های اقتصادی نسبتاً شهری شده که مشکلات فقر و توسعه روستایی در آنها وجود دارد اغلب در آمریکای لاتین واقع هستند. از گزارش تازه منتشر شده بانک جهانی^۵ استفاده شده است که نخستین گزارش توسعه بانک جهانی درباره کشاورزی در ربع قرن اخیر محسوب می‌شود. شناسایی وظایف مناسب حکومت در گذار کشاورزی و توسعه روستایی یک موضوع مهم است.

- فصل ۱۰ درباره محیط زیست و توسعه مطالب جدیدی در حوزه امیدواری‌ها و محدودیت‌های «معاش مبتنی بر منابع طبیعی»^۶ - به عنوان راهی برای گرفتن از فقر برای فقرای روستایی - در برنارد. همچنین خواهد فعلی درباره آثار پیش‌بینی شده تغییرات آب و هوایی در کشورهای در حال توسعه بررسی شده و تعدیل‌های پیشنهادی و سیاست‌های اصلاحی تحلیل می‌شوند.

- فصل ۱۱ کماکان تمرکز سه سویه بر نقش‌ها و محدودیت‌های حکومت بخش خصوصی و جامعه مدنی (شامل سمن‌ها)^۷ در توسعه اقتصادی را همانند ویرایش نهم حفظ کرده است.

^۱. economic development as self-discovery

^۲. Ricardo Hausmann and Dani Rodrik

^۳. Andres Velso

^۴. Grameen Bank

^۵. neglected tropical diseases

^۶. 2008 World Bank, World Development Report.

^۷. natural-resource-based livelihood

بخش اول: اصول و مفاهیم

□ فصل اول: اقتصاد، نهادها و توسعه: چشم‌انداز جهانی

نیمه دیگر دنیا چگونه زندگی می‌کند	۱۳
علم اقتصاد و مطالعات توسعه اقتصادی	۱۸
ماهیت اقتصاد توسعه	۱۹
چرا اقتصاد توسعه؟ برخی سوالات مهم	۲۱
نقش مهم ارزش‌ها در اقتصاد توسعه	۲۴
اقتصاد به مثابه نظام‌های اجتماعی: ضرورت قرائت رفتن	۲۶
منظور از توسعه چیست؟	۲۷
معیارهای اقتصادی متعارف	۲۷
نگرش جدید اقتصادی درباره توسعه	۲۸
رویکرد «قابلیت‌های» سن	۲۹
سه ارزش محوری در توسعه	۳۴
نقش محوری زنان	۳۶
سه هدف توسعه	۳۷
اهداف توسعه هزاره	۳۷
نتیجه‌گیری	۴۰
مطالعه موردی: پیشرفت در جدال برای توسعه هدفمندتر	۴۰
سوالات برای بحث	۴۱

□ فصل دوم: اقتصاد توسعه تطبیقی

تعریف دنیای در حال توسعه	۵۳
سنجش توسعه برای مقایسه کمی بین کشورها	۵۸
برخی شاخص‌های اصلی توسعه	۶۰
- یک معیار کل گریانه از وضعیت زندگی: شاخص توسعه	۶۲
ویژگی‌های جهان در حال توسعه: افتراق در بطن اشتراک	۶۹
سطح پایین زندگی و بهره‌وری	۷۰
سطح پایین سرمایه انسانی	۷۱
سطح بالای نابرابری و فقر مطلق	۷۴
بالا بودن نرخ رشد جمعیت	۷۶
چندپارگی اجتماعی زیاد	۷۸
بالا بودن جمعیت روستایی اما مهاجرت سریع از روستا به شهر	۷۹
پایین بودن میزان صنعتی شدن و صادرات کالاهای صنعتی	۸۰
شرایط سخت جغرافیایی	۸۳
بازارهای توسعه نیافته مالی و غیره	۸۳
آثار دیرپای استثمار	۸۳
اهمیت نسبی بخش‌های عمومی و خصوصی و جامعه مدنی	۸۶
تفاوت کشورهای کم درآمد امروز با وضعیت کشورهای	۸۷
موجودی‌های منابع مادی و انسانی	۸۸
مقادیر نسبی درآمد سرانه و GDP	۸۹
تفاوت‌های آب و هوایی	۸۹
اندازه جمعیت، توزیع و رشد اقتصادی	۸۹
نقش تاریخی مهاجرت بین‌المللی	۹۰
تجارت بین الملل به عنوان محرک رشد	۹۳
تحقیقات علمی بنیادی و فناوریانه و قابلیت‌های توسعه	۹۴
کارایی نهادهای داخلی	۹۴

آیا کیفیت زندگی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه	۹۵
علل بلند مدت توسعه تطبیقی	۹۸
نتیجه‌گیری	۱۰۸
مطالعه موردی: توسعه واگرد: پاکستان و بنگلادش	۱۱۰
سوالات برای بحث	۱۱۶

□ فصل سوم: نظریات کلاسیک رشد و توسعه اقتصادی

نظریات کلاسیک توسعه اقتصادی: چهار رویکرد	۱۱۸
توسعه به مثابه رشد و نظریات مراحل خطی	۱۱۹
مراحل رشد روستا	۱۱۹
الگوی رشد هارود-دومار	۱۲۰
موانع و محدودیت‌ها	۱۲۲
شرایط لازم در برابر شرط کافی: انتقاداتی به مدل مراحل	۱۲۳
الگوهای تغییر ساختاری	۱۲۳
نظریه لویس درباره توسعه	۱۲۴
تغییر ساختاری و الگوهای توسعه	۱۲۹
نتایج و ملاحظات	۱۳۰
انقلاب وابستگی بین‌المللی	۱۳۱
الگوی وابستگی نئوکلاسیکی	۱۳۱
الگوی نمونه کاذب	۱۳۲
نظریه توسعه دوگانه	۱۳۴
شد انقلاب نئوکلاسیکی: بنیادگرایی بازار	۱۳۶
به چالش کشیدن الگوی ایستا: بازارهای آزاد، انتخاب	۱۳۶
نظریه رشد نئوکلاسیک سنتی	۱۳۸
نظریه‌های کلاسیک توسعه: سازگار کردن تفاوت‌ها	۱۴۱
مطالعه موردی: کتاب فکری در چارچوب مقتضیات	۱۴۲
سوالات برای بحث	۱۴۷
پیوست ۳-۱: یافته‌های رشد اقتصادی	۱۴۸
انباشت سرمایه	۱۴۸
جمعیت و رشد نیروی کار	۱۴۹
بیشرفت فناوریانه	۱۵۱
نتیجه‌گیری	۱۵۳
پیوست ۳-۲: الگوی رشد نئوکلاسیکی -ولو	۱۵۴
پیوست ۳-۳: نظریه رشد درونزا	۱۵۸
انگیزه نظریه رشد درونزا	۱۵۸
الگوی رومر	۱۶۰
انتقادهای وارد شده به نظریه رشد درونزا	۱۶۲

□ فصل چهارم: مدل‌های معاصر درباره توسعه و کمتر توسعه یافته‌گی

کمتر توسعه یافته‌گی به مثابه یک شکست هماهنگی	۱۶۴
تبادل‌های چندگانه: رویکرد نموداری	۱۶۹
آغاز کردن توسعه اقتصادی: فشار بزرگ	۱۷۲
فشار بزرگ: یک الگوی نموداری	۱۷۵
سایر مولداتی که شاید فشار بزرگ ضروری باشد	۱۸۲
چرا مشکل را نمی‌توان با یک ابرکارآفرین حل کرد؟	۱۸۴
مشکلات دیگر در تبادل‌های چندگانه	۱۸۶

۳۰۶	پیامدهای زیاد بودن زاد و ولد آرای ضد و نقیض
۳۰۷	مشکل حقیقی نیست
۳۰۸	رشد جمعیت یک مشکل ساختگی و کاذب است
۳۰۹	رشد جمعیت پدیده‌ای مطلوب است
۳۱۰	رشد جمعیت یک مآله واقعی است
۳۱۲	اهداف کلی و جزئی: تلاش برای اجماع
۳۱۳	برخی رویکردهای سیاستی
۳۱۴	آنچه کشورهای در حال توسعه می‌توانند انجام دهند
۳۱۵	آنچه کشورهای توسعه یافته می‌توانند انجام دهند
۳۱۹	کشورهای توسعه یافته چگونه می‌توانند به برنامه‌های جمعیتی
۳۱۸	نتیجه‌گیری
۳۲۰	مطالعه موردی: جمعیت، فقر و توسعه: چین و هندوستان
۳۲۶	سوالات برای بحث

فصل هفتم: شهری شدن و مهاجرت از روستا به شهر: نظریه و سیاست‌گذاری

۳۲۷	مهاجرت و تنگنای شهری شدن
۳۲۷	نقش شهرها
۳۳۴	بخش‌های صنعتی
۳۳۷	مقیاس شهری کارآمد
۳۳۹	معضل غول‌آسایی شهری
۳۴۱	تبعیض به نفع شهر نخست
۳۴۱	دلایل غول‌گرایی شهری
۳۴۴	بخش غیررسمی شهری
۳۴۶	سیاست‌های بخش غیررسمی شهری
۳۵۰	زنان و بخش غیررسمی
۳۵۱	مهاجرت و توسعه
۳۵۲	رأیه یک نظریه اقتصادی برای مهاجرت از روستا به شهر
۳۵۲	توصیف کلی مدل تودارو
۳۵۸	نمایش نموداری
۳۶۱	پنج نکته سیاستی
۳۶۲	خلاصه و نتیجه‌گیری: یک راهبرد جامع مهاجرت و اشتغال
۳۶۶	مطالعه موردی
۳۶۶	مهاجرت از شهر به روستا: شهری شدن در کشورهای
۳۶۷	هندوستان
۳۷۰	بوتسوانا
۳۷۲	سوالات برای بحث
۳۷۳	پیوست ۱-۷
۳۷۳	بیان جبری الگوی مهاجرت تودارو

فصل هشتم: سرمایه انسانی، آموزش و سلامت در توسعه اقتصادی

۳۷۷	نقش محوری آموزش و سلامت
۳۸۰	آموزش و سلامت به مثابه سرمایه‌گذاری‌های مشترک برای
۳۸۱	بهبود سلامت و آموزش: دلیل ناگافی بودن افزایش درآمد
۳۸۴	سرمایه‌گذاری در آموزش و سلامت: رویکرد سرمایه انسانی
۳۸۷	نیروی کار کودکان
۳۹۲	شکاف جنسیتی: زنان و آموزش
۳۹۴	پیامدهای تبعیض جنسیتی در حوزه‌های سلامت و آموزش
۳۹۷	نظام‌های آموزشی و توسعه
۳۹۷	اقتصاد سیاسی عرضه و تقاضای آموزش: رابطه بین
۴۰۰	منافع و هزینه‌های شخصی و اجتماعی

۱۹۰	نظریه حلقه O کرمر درباره توسعه اقتصادی
۱۹۰	الگوی حلقه O
۱۹۴	ملاحظات موجود در نظریه حلقه O
۱۹۶	توسعه اقتصادی به مثابه کشف دوباره خویش
۱۹۸	چارچوب تشخیص رشد هاروسن - رودریک - ولاسکو
۲۰۲	نتیجه‌گیری
۲۰۶	مطالعه موردی: آشنایی با یکی از افسانه‌های توسعه: چین
۲۱۳	سوالات برای بحث

بخش دوم: مشکلات و سیاست‌ها: جنبه داخلی

فصل پنجم: فقر، نابرابری و توسعه

۳۱۹	سنجش نابرابری و فقر
۳۱۹	سنجش نابرابری
۳۲۸	سنجش فقر مطلق
۳۳۳	فقر، نابرابری و رفاه اجتماعی
۳۳۵	توسعه دوگانه‌گر و انتقال صنعتی: برخی از نکات
۳۳۸	فرضیه‌ی کوزنتس درباره‌ی L معکوس
۳۴۴	رشد و نابرابری
۳۴۵	فقر مطلق: گستردگی و اندازه
۳۴۸	رشد و فقر
۳۵۰	مشخصه‌های اقتصادی گروه فقر
۳۵۱	فقر روستایی
۳۵۱	زنان و فقر
۳۵۶	اقلیت‌های قومی، مردم بومی و فقر
۳۵۷	گزینه‌های سیاستی: برخی ملاحظات اصلی
۳۶۳	خلاصه و نتیجه‌گیری: نیاز به یک بسته سیاستی
۳۶۵	مطالعه موردی
۳۶۵	به کار انداختن اعتبارات خرد برای فقر: بانک گرامین
۳۷۲	سوالات برای بحث
۳۷۴	پیوست ۱-۵: ایجاد فناوری مناسب و اشتغال: الگوی
۳۷۴	اختلالات قیمت عوامل و فناوری مناسب
۳۷۵	احتمالات جانشینی نیروی کار به جای سرمایه
۳۷۷	پیوست ۲-۵: شاخص رفاهی اهلوالیا - چتری
۳۷۹	ساختن یک شاخص وزنی فقر برای رفاه اجتماعی

فصل ششم: رشد جمعیت و توسعه اقتصادی: علل، پیامدها و اختلاف نظرها

۳۸۴	مسئله اصلی: رشد جمعیت و کیفیت زندگی
۳۸۵	رشد جمعیت: گذشته، حال و آینده
۳۸۵	رشد جمعیت جهان در گذر تاریخ
۳۸۸	ساختار جمعیت جهان
۳۹۱	نیروی پنهان رشد جمعیت
۳۹۳	گذار جمعیتی
۳۹۶	دلایل باروری در کشورهای در حال توسعه: الگوی مالتوسی و
۳۹۶	دام جمعیتی مالتوس
۳۰۰	نقدهای وارد به الگوی مالتوسی
۳۰۱	نظریه کلان اقتصادی در مورد باروری خانوار
۳۰۴	تقاضای فرزند در کشورهای در حال توسعه
۳۰۵	برخی شواهد تجربی
۳۰۶	ملاحظات در باب توسعه و باروری

۵۰۱	منابع با مالکیت مشترک (مشاع)
۵۰۲	خبر و شر عمومی: تخریب زیست محیطی منطقه‌ای و معضل
۵۰۵	محدودیت‌های چارچوب خبر عمومی
۵۰۵	توسعه شهری و محیط زیست
۵۰۵	بوم شناسی زائده‌های شهری
۵۰۷	صنعتی شدن و آلودگی هوای شهری
۵۱۰	مشکلات ازدحام، آب پاک و فاضلاب
۵۱۲	ضرورت اصلاحات سیاستی
۵۱۲	هزینه‌های محلی و جهانی تخریب جنگل‌های بارانی
۵۱۵	گزینه‌های سیاستی در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته
۵۱۵	آنچه کشورهای کمتر توسعه یافته می‌توانند انجام دهند
۵۱۷	کشورهای توسعه یافته چگونه می‌توانند به کمتر توسعه
۵۱۹	آنچه کشورهای توسعه یافته می‌توانند برای محیط زیست
۵۲۰	مطالعه موردی: رشد اقتصادی و پایداری زیست محیطی
۵۲۹	سوالات برای بحث

□ فصل یازدهم: سیاستگذاری توسعه و نقش بازار، دولت و جامعه مدنی

۵۲۲	ابهت برنامه‌ریزی
۵۲۳	ماهیت برنامه‌ریزی توسعه
۵۲۳	مفاهیم اصلی
۵۲۳	برنامه‌ریزی در نظام‌های اقتصادی مختلط در کشورهای
۵۲۵	دلیل منطقی برای برنامه‌ریزی توسعه
۵۲۷	فرآیند برنامه‌ریزی: برخی الگوهای پایه
۵۲۷	الگوهای رشد کلی: تعیین متغیرهای کلان
۵۲۹	الگوهای چندبخشی و تخمین‌های بخشی
۵۳۰	آزمایی طرح و تحلیل هزینه - فایده اجتماعی
۵۴۴	نتیجه‌گیری: الگوهای برنامه‌ریزی و سازگاری برنامه
۵۴۵	مشکلات اجرای برنامه‌ها و شکست برنامه
۵۴۵	نظریه در مقایسه با دنیای عمل
۵۴۶	دلایل شکست برنامه
۵۴۷	شکست حکومت و اصلاح ترجیح بازارها به برنامه‌ریزی
۵۵۰	اقتصاد بازار
۵۵۰	پیش شرط‌های اجتماعی - فرهنگی و ضرورت‌های
۵۵۱	نقش و محدودیت‌های بازار در کشورهای کمتر توسعه یافته
۵۵۴	اجماع واشینگتنی درباره نقش دولت در توسعه و
۵۵۵	تلاش برای اجماع جدید
۵۵۷	اقتصاد سیاسی توسعه: نظریه‌های تدوین سیاست‌ها و اصلاحات
۵۵۹	شناخت الگوهای رأی دهی به اصلاحات سیاستی
۵۶۱	نهادها و وابستگی به مسیر
۵۶۲	مردم سالاری در مقایسه با خودکامی: کدام یک رشد را
۵۶۳	وظایف سمن‌ها و بخش شهروندی در حوزه توسعه
۵۷۱	روندها در حکمرانی و اصلاحات
۵۷۱	پرداختن به معضل فساد
۵۷۲	تمرکز زدایی
۵۷۵	مشارکت در توسعه
۵۷۷	سیاستگذاری توسعه و دولت: ملاحظات پایانی
۵۷۹	مطالعه موردی: نقش سمن‌های توسعه‌ای، الگوی BRAC
۵۸۲	سوالات برای بحث

۴۰۲	توزیع آموزش
۴۰۵	آموزش، نابرابری، و فقر
۴۰۷	آموزش، مهاجرت درونی، و فراز مغزها
۴۰۸	توسعه و نظام‌های سلامت
۴۰۸	سنجش و توزیع
۴۱۱	بار بیماری‌ها
۴۱۴	ایچ آی وی - ایدز
۴۱۸	مالاریا
۴۲۰	کرم‌های انگلی و سایر "بیماری‌های حارهای مغفول"
۴۲۱	سلامت و بهره‌وری
۴۲۳	جمعیت سالم، پیش نیاز توسعه موفق است
۴۲۵	سیاستگذاری برای نظام‌های سلامت
۴۲۷	مطالعه موردی
۴۲۷	رسمای خروج از فقر: پروگرسا - آپورچونیداس
۴۲۲	سوالات برای بحث

□ فصل نهم: گذار کشاورزی و توسعه روستایی

۴۲۵	ضرورت پیشرفت کشاورزی و توسعه روستایی
۴۲۸	رشد کشاورزی: پیشرفت‌های گذشته و چالش‌های فعلی
۴۴۳	ساختار نظام‌های کشاورزی در کشورهای در حال توسعه
۴۴۵	کشاورزی خرده پا در آمریکای لاتین، آسیا و آفریقا
۴۵۲	کشاورزی معیشتی و کشت
۴۵۲	نقش مهم زنان
۴۶۰	اقتصاد توسعه کشاورزی: گذار از خرده زراعت معیشتی
۴۶۰	زراعت معیشتی - مخاطره گریزی، ناپایداری، و بقا
۴۶۸	گذار به زراعت ترکیبی و متنوع
۴۶۹	از تنوع تا تخصصی شدن: کشاورزی تجاری پیشرفته
۴۷۰	به سوی یک راهبرد توسعه کشاورزی و روستایی: برخی
۴۷۰	بهبود کشاورزی کوچک مقیاس
۴۷۳	شرایط توسعه روستایی
۴۷۳	اصلاحات فرخشی
۴۷۴	سیاست‌های پشتیبان
۴۷۵	مطالعه موردی
۴۷۵	ضرورت بهبود گسترش فرصت‌های کشاورزی برای زنان
۴۸۲	سوالات برای بحث

□ فصل دهم: محیط زیست و توسعه

۴۸۲	اقتصاد و محیط زیست
۴۸۵	محیط زیست و توسعه: مباحث اصلی
۴۸۵	توسعه پایدار و پایداری زیست محیطی
۴۸۷	جمعیت، منابع و محیط زیست
۴۸۷	فقر و محیط زیست
۴۸۸	رشد در تقابل با محیط زیست
۴۸۸	توسعه روستایی و محیط زیست
۴۸۹	توسعه شهری و محیط زیست
۴۸۹	محیط زیست جهانی و نظام اقتصادی
۴۹۰	ماهیت و مسیر تغییرات آب و هوایی ناشی از گازهای
۴۹۱	لدنه تخریب زیست محیطی: مرور کلی
۴۹۲	توسعه روستایی و محیط زیست: افسلته دو روستا
۴۹۵	گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوایی
۴۹۸	الگوهای متعارف اقتصادی درباره محیط زیست
۴۹۸	منابع تحت تملک خصوصی